

Biuletenio tematika ir tema

Tarptautiniai santykiai ir geopolitika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Prancūzijos globalus karinis potencialas. Rusijos ir Prancūzijos konfrontacija Afrikoje

Esminiai žodžiai

Prancūzija, Rusija, Afrika, Sahelis branduolinis ginklas

Serija ir registracijos numeris

ZD-2024-5

Leidimo data

2024-06-28

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

Analitinė apžvalga Kita

Šaltiniai: kategorijos

- Teisės aktai Politinė komunikacija
 Analitinių centrų kūriniai / leidiniai Žiniasklaidos turinys
 Socialinių tinklų turinys Statistiniai duomenys Mokslo darbai
 Metainformaciniai produktai Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2006 03 01 -
2024 05 16

Šaltiniai: kalbos

- Lietuvių k. Lenkų k.
 Anglų k. Kitos ES kalbos
 Rusų k. Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2024). *Prancūzijos globalus karinis potencialas. Rusijos ir Prancūzijos konfrontacija Afrikoje* (ZD-2024-5). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109, Vilnius.

Turinio apžvalga

Apžvalgoje nagrinėjama Prancūzijos karinė bei tarptautinė politinė galia ir su tuo susiję dalykai:

- galimi Prancūzijos įsipareigojimai kitoms šalims branduolinio atgrasymo srityje;
- Prancūzijos įtakos Afrikoje sistema („Fransafrika“);
- Prancūzijos kariniai įsipareigojimai Afrikoje ir konfrontacija su Rusija.

1. Įžanga

Prancūzijos prezidentas Emmanuelis Macronas, tiek Rusijos agresijos prieš Ukrainą išvakarėse, tiek jai tebevykstant, pasižymėjo nuosaikumu agresoriaus atžvilgiu ir rodė norą komunikuoti su Rusijos prezidentu Vladimiru Putinu. Tačiau 2024 m. vasario mėnesį Macronas pareiškė, kad neatmeta galimybės, jog Prancūzijos kariuomenė gali būti pasiųsta į Ukrainą. Birželio pradžioje Prancūzija pažadėjo, kad Ukrainai perduos *Mirage* lėktuvų ir apmokys pilotus¹.

Prancūzijos prezidento pareiškimai gal tik išoriškai atrodo prieštaringi, bet juose galima įžvelgti nuoseklų rūpestį ES ir NATO ateitimi. Šiomet gegužės mėnesį Macronas kalbėjo Sorbonos universitete. Pagrindinė žinia - du esminiai teiginiai:

- Rusijai negalima leisti laimėti karo Ukrainoje,
- Europa privalo turėti autonomiškas branduolines pajėgas.

Prancūzijos vadovas įsitikinęs, kad ir vienu, ir kitu atveju Prancūzija gali suvaidinti labai svarbų vaidmenį².

Šioje apžvalgoje siekiama plačiau aprėpti Prancūzijos politikos ištakas, susitelkiant į šias temas:

- Prancūzijos ginkluotosios pajėgos,
- Prancūzijos įtakos sistema Afrikoje ir Rusijos bandymas tą įtaką žlugdyti.

Temos yra logiškai susijusios: būtent **Prancūzijos karinė galia leidžia šaliai pretenduoti į svarbų vaidmenį Europoje ir pasaulyje**. Rusijos veikimas prieš Prancūzijos interesus Afrikoje kelia grėsmę Prancūzijos energetiniam potencialui - visų pirma, urano tiekimo grandinėms. Konfrontacija skatina Prancūziją atsakyti didinant karinę pagalbą Ukrainai.

¹ Ruitenberg, R. (2024 m. birželio 7 d.). France to supply Mirage 2000-5 jets to Ukraine, train pilots. Prieiga per internetą:

<https://www.defensenews.com/air/2024/06/07/france-to-supply-mirage-2000-5-jets-to-ukraine-train-pilots/>

² Wyatt, D. (2024 m. gegužės 16 d.). Macron's wrong to think France's nuclear umbrella can protect Europe. Prieiga per internetą:

<https://www.politico.eu/article/france-nuclear-weapons-sorbonne-emmanuel-macron-russia-ukraine-war-europe-security/>

2. Prancūzijos karinė galia ir šalies gynybos doktrina

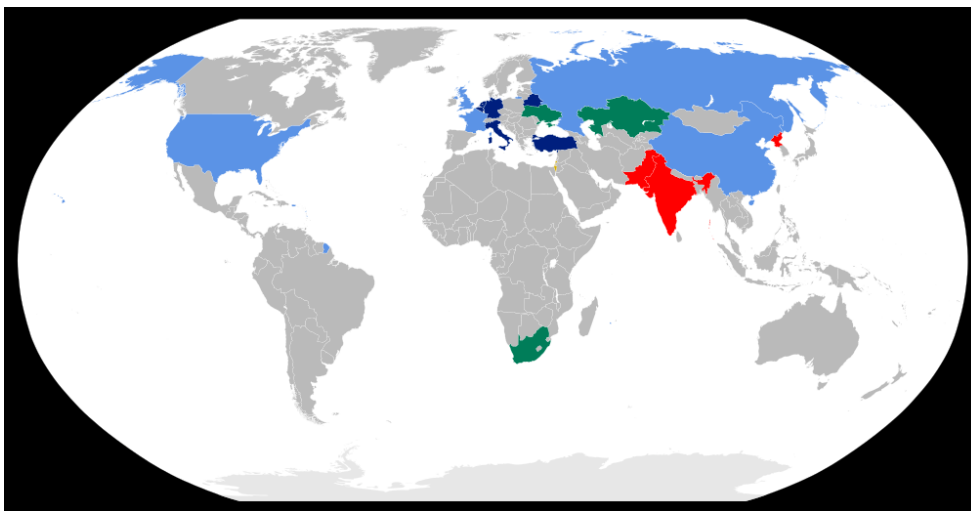
Prancūzija šiuo metu turi vienas iš galingiausių Vakarų Europos ginkluotųjų pajėgų³. Pagal kovinę galią Prancūzijos kariuomenė užima 11-ą vietą tarp pasaulio valstybių⁴. Prancūzijos metinis karinis biudžetas (47,2 mlrd. eurų) yra 9-as pagal dydį pasaulyje⁵. Prancūzija įsipareigojo 2024 m. pasiekti numatytą NATO karinių išlaidų normatyvą – 2 proc. BVP.

Nors po Šaltojo karo (maždaug nuo 1990 m.) kariniai pajėgumai buvo mažinami, prancūzai vis dar turi daugiau kovinių galimybių nei dauguma kitų Europos kariuomenių. Prancūzija galėtų ribotą laiką dalyvauti intensyviame konflikte įsitraukiant visoms ginkluotųjų pajėgų rūšims.

Pagal Konstituciją, Prancūzijos ginkluotųjų pajėgų vyriausiasis vadas yra šalies prezidentas. **Sprendimą dėl branduolinio ginklo naudojimo prezidentas gali priimti be politinių konsultacijų su sąjungininkais**, kadangi Prancūzijos branduolinės pajėgos yra visiškai suverenios.

1960 m. Prancūzija tapo ketvirtąja valstybe, išbandžiusia branduolinį ginklą, po JAV, SSRS (dabar Rusija) ir Jungtinės Karalystės (JK). Vėliau 1968 m. Kinija išbandė atominę bombą ir tapo penktąja valstybe, viešai deklaravusia savo branduolinį statusą. Tais pačiais metais Prancūzija išbandė termobranduolinį ginklą.

1 žemėlapis. Branduolinio ginklo išplitimas, 2023 m.
© (duomenys, grafika) „Wikimedia Commons“.

Žydra – penkios branduolinės valstybės, parengusios ir pasirašiusios Sutartį dėl branduolinio ginklo neplatinto (galioja nuo 1970 m.): JAV, SSRS, JK, Prancūzija, Kinija. Šiuo metu prie sutarties prisijungę 190 valstybių, įskaitant Lietuvą⁶.

Tamsiai mėlyna – šalys, kuriose dislokuotas branduolinis ginklas – NATO: Belgija, Italija, Nyderlandai, Turkija, Vokietija; Kolektyvinio saugumo sutarties organizacija: Baltarusija.

Raudona – kitos branduolinės valstybės: Pakistanas, Indija, Šiaurės Korėja.

Žalia – branduolinio ginklo atsisakiusios šalys: Kazachstanas, Pietų Afrika, Ukraina.

Izraelis laikomas valstybe, nedeklaruojančia turimo branduolinio ginklo.

Prancūzija, kaip ir dauguma NATO valstybių, nepasirašė Branduolinio ginklo uždraudimo sutarties, galiojančios nuo 2021 m. (ją pasirašė daugiau nei 90 šalių). Šios sutarties neparėmė nė viena iš pirmųjų branduolinių valstybių penketuko⁷.

Prancūzijos branduolinės pajėgos yra nacionalinių Atgrasymo pajėgų (pranc. *Force de dissuasion*) dalis. Tai šalies Vyriausybės suvereniai kontroliuojamos branduolinio atgrasymo priemonės, kurios suteikia Prancūzijai galimybę veikti nepriklausomai nuo NATO pozicijos.

Prancūzija savo laiku turėjo vadinamąją branduolinę triadą, apimančią:

- aviaciją,
- povandeniniuose laivuose dislokuotas balistines raketas,
- sausumoje dislokuotas balistines raketas.

Šiuo metu atsisakyta sausumoje dislokuotų raketų.

³ Pezard, S., Shurkin, M., Ochmanek, D. (2021 m., birželio 16 d.). A Strong Ally Stretched Thin. Prieiga per internetą:

https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA231-1.html

⁴ 2024 France Military Strength. (n. d.) Prieiga per internetą: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.php?country_id=france

⁵ SIPRI Military Expenditure Database. (n. d.) Prieiga per internetą: <https://www.sipri.org/databases/milex>

⁶ Branduolinio ginklo neplatinto sutartis. (n. d.) Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/branduolinio-ginklo-neplatino-sutartis/>

⁷ Ten pat.

Dislokavimo platforma	Branduolinių galvučių skaičius	Maksimalus atakos nuotolis (km)
Sausumos aviacija	40	2000
Lėktuvnešių aviacija	10	2000
Povandeniniai laivai	240	6000-9000

Dauguma Prancūzijos branduolinio arsenalo dislokuota keturiuose povandeniniuose laivuose, iš kurių **vienas visuomet budi jūroje**.

Šalies karinė doktrina griežtai riboja branduolinio ginklo naudojimą savignyos būtinybe. Prancūzijos branduoliniai ginklai yra nutaikyti ne prieš potencialaus priešo branduolines pajėgas, o prieš jos „politinius, ekonominius ir karinius centrus“. Šalis laikosi minimalaus pakankamumo principo, reiškiančio, jog branduolinis arsenalas palaikomas žemiausiu įmanomu lygiu, kiek tai leidžia geopolitinė situacija. Minimalaus atgrasymo politikos esmė yra grasinimas padaryti „nepriimtą žalą“ prieš valstybei.

Sprendimą dėl branduolinio atsako vienašališkai gali priimti Prancūzijos prezidentas. Nuo jo priklauso ir doktrinos interpretacijų spektras. 2006-aisiais metais Prancūzijos prezidentas Jacques'as Chiracas pabrėžė, kad Prancūzijos branduolinis arsenalas ir toliau gina gyvybiškai svarbius šalies interesus. Tačiau, neapsiribojant tradiciniais rūpesčiais, jis išplėtė nacionalinių interesų apibrėžimą, apimančių teritorijos ir gyventojų apsaugą bei „laisvą suvereniteto įgyvendinimą“. Chiraco teigimu, dabar gyvybiškai svarbūs Prancūzijos interesai yra „**strateginis apsirūpinimas ir sąjungininkų šalių gynyba**“. Pasak jo, net grasinimai ar šantažas, pažeidžiantys tokius interesus, gali pareikalauti Paryžiaus branduolinio atsako. Chiracas taip pat išplėtė šalių, kurias atgraso Prancūzijos branduolinis arsenalas, sąvoką, **įtraukdamas terorizmą remiančias valstybes**⁹.

Prancūzija plačiu mastu dalyvauja tarptautinėje kovoje su terorizmu¹⁰. Oficialiuose dokumentuose nurodoma, kad teroristų bazės yra Irake, Sirijoje ir Sahelyje (Afrikos regione, esančiame į pietus nuo Sacharos, besidriekiančiame nuo Atlanto vandenyno iki Raudonosios jūros)¹¹. JAV Valstybės departamento sąrašė, kuris nuolat atnaujinamas, 2024 m. nurodytos keturios terorizmą remiančios valstybės:

- Iranas,
- Kuba,
- Sirija,
- Šiaurės Korėja¹².

Kaip minėta, 2006 m. Prancūzija Chiraco lūpomis išreiškė solidarumą su NATO sąjungininkais. Rusijos antpuolis prieš Ukrainą ir galima Donaldo Trumpo pergalė 2024 m. JAV prezidento rinkimuose daro labai aktualų Prancūzijos branduolinio „skėčio“ klausimą (Trumpas grasina atsisakyti dalies JAV gynybinių įsipareigojimų NATO šalims).

Ar Prancūzija sugebėtų atstoti JAV branduolinį „skėtį“, priklauso ir nuo politinių faktorių, ir nuo techninių galimybių. Pagrindinė problema yra ta, kad išplėstinis branduolinis atgrasymas, t. y. grasinimas panaudoti branduolinius ginklus sąjungininkui apginti ir taip sukelti branduolinės kontratakos riziką, savaime nėra labai patikimas dalykas, kadangi **atgrasanti valstybė gali atsisakyti ginti sąjungininkus**. Tai lemia trys pagrindiniai veiksniai:

- saugumo garanto politinė valia ir interesai,
- jo kariniai pajėgumai,
- specifinė saugumo situacija, reikalaujanti branduolinių garantijų.

Vokietijos, šalies, kuri gali tikėtis prancūzų branduolinės priedangos, analitikai svarstė apie „skėtį“ skleidžiančios valstybės riziką¹³. Pasak jų, JAV Vyriausybei visada buvo keblu patikimai demonstruoti pasirengimą vykdyti branduolinį atgrasymą ribotos agresijos prieš sąjungininką atveju, tokiu būdu prisiimant branduolinės atakos prieš savo teritoriją riziką (tai būtų kaina už to sąjungininko gynybą). Vis dėlto, Europa yra labai svarbi pasaulio tvarkai, kurioje dominuoja JAV, ir tai sustiprina JAV teikiamus saugumo pažadus.

Prancūzija, turėdama apie 300 branduolinių galvučių, turi daug mažesnę ir mažiau diversifikuotą arsenalą nei JAV.

Manoma, kad Prancūzijos geografinė padėtis iš esmės palanki tam, kad išplėstinis Prancūzijos atgrasymas būtų patikimas. Vis dėlto, Paryžiui sunku garantuoti teigti, kad jo europiniai ir tarptautiniai interesai yra tokie svarbūs, jog Prancūzija sutiktų

⁸ Kristensen, M. Korda, M., Joh, E. (2023 m. liepos 16 d.). French nuclear weapons, 2023. Prieiga per internetą: <https://fas.org/wp-content/uploads/2023/07/French-nuclear-weapons-2023.pdf>

⁹ Meier, O. (2006 m. kovo 1 d.). Chirac Outlines Expanded Nuclear Doctrine. Prieiga per internetą: <https://www.armscontrol.org/act/2006-03/chirac-outlines-expanded-nuclear-doctrine>

¹⁰ Terrorism: France's International Action. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/terrorism-france-s-international-action/>

¹¹ Sahelis. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/sahelis/>

¹² State Sponsors of Terrorism. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism/>

¹³ Horowitz, L., Wachs, L. (2023 m. kovo 9 d.). France's Nuclear Weapons and Europe. Prieiga per internetą: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2023C15/>

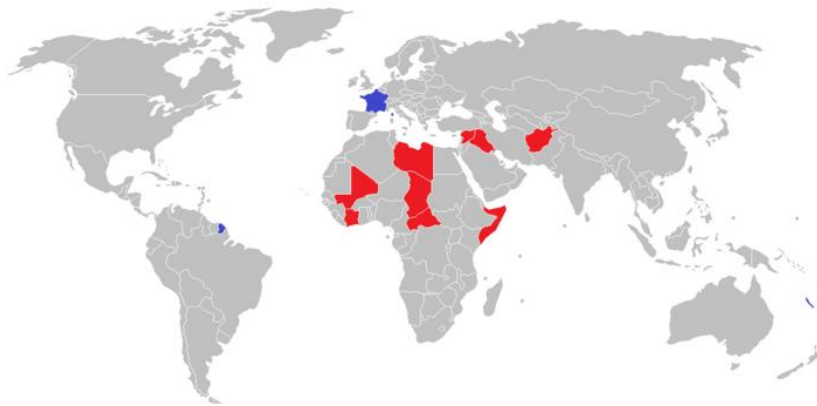
su savo šalies sunaikinimu, siekdama apginti sąjungininkus¹⁴. Paryžiaus politika Rusijos atžvilgiu iki pat 2024 m. kėlė didelių abejonių, ypač tarp Vidurio ir Rytų Europos šalių¹⁵.

Ne Prancūzijos branduoliniai ginklai šiuo metu yra dėmesio centre, kai kalbama apie atsaką Rusijos agresijai. **Prancūzijos pajėgos rengiasi konfliktui su sau prilygstančiu priešininku** – tai gerokai skiriasi nuo patirties, kurią prancūzai įgijo kovodami su islamistais Afganistane ir Afrikoje¹⁶.

2015 m. Prancūzija patyrė kelis islamistų išpuolius: sausio 7 d. per teroro aktą prieš satyrinio žurnalo *Charlie Hebdo* redakciją žuvo 17 žmonių; lapkričio 15 d. Paryžiuje per išpuolius stadione, kuriame rungtynes stebėjo prezidentas Francois'as Hollande'as, taip pat keliose kavinėse ir *Bataclan* koncertų salėje buvo nužudyta 130 žmonių ir apie 350 sužeista¹⁷. Dėl 2015 m. išpuolių buvo pradėta tęstinė vidaus saugumo operacija *Sentinelles*, kurioje dalyvauja apie 10 tūkst. karių ir 3–4 tūkst. policininkų bei žandarų¹⁸. Nuo tada šios pajėgos budi aerouostuose, populiariose lankytinose vietose, taip pat prie sinagogų ir maitinimo įstaigų, kur tiekiamas pagal judėjų religinius reikalavimus paruoštas maistas¹⁹.

Iki tol Prancūzijos pajėgos eilę metų vykdė kovos veiksmus prieš islamistų grupuotes. Nuo 2013 m. Malyje kariauta su *Al-Qaeda* atšakomis. 2014 m. Prancūzija išplėtė kovos veiksmus visame Sahelio regione (operacija *Barkhane*), Sirijoje ir Irake prancūzai kovojo su vadinamąja Islamo valstybe (operacija *Chammall*). Tuo pat metu Prancūzijos pajėgos Afrikos Kyšulyje kovojo su *Al-Qaeda* ir kartu su amerikiečiais dalyvavo operacijose Afganistane²⁰.

2 žemėlapis. Prancūzijos karinių pajėgų operacijos užsienyje iki 2024 m.
© (duomenys, grafika) „Wikimedia Commons“.

Mėlyna: Prancūzijos teritorija, įskaitant Gajaną ir Naująją Kaledoniją.
Raudona – šalys, kuriose veikė Prancūzijos karinės pajėgos: Afganistanas, Centrinės Afrikos Respublika, Čadas, Irakas, Dramblio Kaulo Krantas, Libija, Malis, Sirija, Somalis.

Prancūzijos ginkluotosios pajėgos (pranc. *Forces armées françaises*) susideda iš keturių kariuomenės rūšių:

- sausumos kariuomenės,
- karinio jūrų laivyno,
- oro ir kosmoso pajėgų,
- Nacionalinės žandarmerijos.

Nacionalinė žandarmerija (pranc. *Gendarmerie nationale*) – Prancūzijos karo policija, tam tikrose ribose atliekanti ir viešosios tvarkos priežiūrą. Žandarų skaičius siekia apie 102 tūkst. žmonių, tai yra Prancūzijos ginkluotųjų pajėgų rūšis, pavaldi tiek gynybos ministrui (kaip karo policija), tiek vidaus reikalų ministrui (kaip policija, veikianti pagal jai priskirtas ypatingas funkcijas)²¹.

2021 m. bendras Prancūzijos ginkluotųjų pajėgų personalas siekė 270 tūkst. žmonių. Kartu su rezervu ir aktyviuoju Nacionalinės žandarmerijos personalu ginkluotuosiose pajėgose tarnavo 435 tūkst. asmenų²².

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Emmanuel Macron's Russia Strategy: Four Dimensional Chess, or Tic Tac Toe? (2024 m. birželis) Prieiga per internetą:

<https://youtu.be/aN5D5sgL7A0?si=z-H2g3m4V8t1vzp>

¹⁶ Kayali, L. (2024 m. kovo 8 d.). French soldiers train for the killing fields of Europe. Prieiga per internetą: <https://www.politico.eu/article/french-soldiers-under-fire-train-for-what-war-is-like/>

¹⁷ Ray, M. (n. d.). Paris attacks of 2015. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/event/Paris-attacks-of-2015>

¹⁸ Opération Sentinelle. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://api.army.mil/e2/c/downloads/2023/01/31/a55ddb19/operation-sentinelle-french-homeland-security-operation-dec-18-public.pdf>

¹⁹ Shurkin, M. (2018 m. sausio 5 d.). Meet France's War Philosophers. Prieiga per internetą: <https://www.rand.org/pubs/commentary/2018/01/meet-frances-war-philosophers.html>

²⁰ Ten pat.

²¹ Memogend 2019. (2016 m. spalio 16 d.). Prieiga per internetą: <https://www.calameo.com/read/002719292c79b7a23e577?page=72>

²² Chiffres clés de la Défense 2021 (2021 m. gruodis). Prieiga per internetą: <https://www.defense.gouv.fr/chiffres-cles-defense-2021>

Šalies karinė doktrina numato, jog būtina turėti kuo daugiau karinių pajėgumų, kad be sąjungininkų pagalbos būtų galima dalyvauti bet kokio pobūdžio konfliktuose, įskaitant didelio intensyvumo įprastus karo veiksmus.

Trys Prancūzijos ginkluotųjų pajėgų rūšys (išskyrus Nacionalinę žandarmeriją) **šiuo metu yra maždaug perpus mažesnės, nei buvo Šaltojo karo pabaigoje apie 1990 m.** Dabar tai visiškai profesionalios pajėgos, kadangi 1996 m. buvo panaikinta privaloma karinė tarnyba. Šiuo metu diskutuojama dėl privalomos tarnybos grąžinimo²³.

Būtina pažymėti, kad Prancūzija šiuo metu antroji pagal apimtį ginklų eksportuotoja pasaulyje po JAV: Prancūzijai tenka 11 proc. pasaulinės ginklų rinkos²⁴. Ji gamina plataus spektro ginkluotę: nuo raketų, lėktuvų bei branduolinių povandeninių laivų iki elementarių šaudmenų. Prancūzijos pajėgumai sudaro 25 proc. Europos ginklų pramonės²⁵.

Valstybės užsakymai, susiję su karu Ukrainoje, davė stimulų tiek didelėms ginklų gamybos firmoms, tiek mažesnėms, kurių Prancūzijoje skaičiuojama iki 4 tūkst.²⁶ Gynybos sektorius įdarbina apie 400 tūkst. darbuotojų (iš jų 165 tūkst. tiesiogiai užsiima ginklų gamyba). Karo Ukrainoje sąlygomis Prancūzijos Vyriausybė pareikalavo, kad šie prioritizuotų užsakymus – t. y. pirmiausia tenkintų su Ukraina susijusias reikmes, priešingu atveju valstybė grasina rekvizicijomis (produkcijos nusavinimu ir paskirtymu savo nuožiūra)²⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad **Prancūzija yra bene vienintelė Europoje karinė galybė, gebanti apsirūpinti visų spektrų ginklais**, taip pat savarankiškai apsiginti, įskaitant ir branduolinį atsaką. Branduolinės pajėgos leidžia Prancūzijai bent jau hipotetiškai siūlyti sąjungininkėms branduolinės apsaugos „skėtį“.

3. Prancūzijos įtaka Afrikoje: ankstesnė ir dabartinė „Fransafrika“

Prancūzija turi nemenkų politinių ir ekonominių interesų Afrikoje. Šiame skyriuje demografiniu, politiniu ir ekonominiu atžvilgiais fragmentiškai apžvelgiama globali Afrikos vieta tarptautinių santykių sistemoje (daugiau apie vadinamuosius globaliuosius Pietus – žr. LNB analitinę apžvalgą ZD-2024-4).

Afrikos valstybės sudaro apie 28 proc. JT balsų – 54 narės iš 193. Tai reikšminga dalis, reikalaujanti dėmesio siekiant pritarimo vienokiems ar kitokiems kitų valstybių iniciatyvoms.

Afrikoje šiuo metu gyvena daugiau nei 1,4 milijardo žmonių ir gyventojų skaičius sparčiai auga. Pvz., Egipte gyventojų skaičius padidėja 1 milijonu beveik kas 240 dienų (2022 m.). Afrikiečių vidutinis amžius 2020 m. buvo 19,7 metų. Vadinasi, didžioji dalis gyventojų yra darbingi arba artimiausiu metu sulauks darbingo amžiaus. Kinijos darbo jėgai vis labiau brangstant, Afrika tampa „naująja Kinija“ – regionu, kuriam būdinga gausi ir pigi darbo jėga (žr. LNB analitinę apžvalgą Y-2023-12 ir Y-2023-13). Be to, Afrika dabar yra ryškiai matoma kultūros ir ekonomikos sferose. Pvz., iki šiol kontinento atstovai pelnė 30 Nobelio premijų įvairiose srityse²⁸.

2021 m. Demokratijos indekso viršutiniame penktadalyje buvo 3 Afrikos šalys (nurodyta vieta ir šalies pavadinimas):

- 19 Mauricijus,
- 30 Botsvana,
- 32 Žalioji Kyšulys.

Palyginimui:

- 26 JAV,
- 29 Prancūzija,
- 31 Italija,
- 32 Belgija²⁹.

JT duomenimis, **Afrikoje yra beveik pusė pasaulio aukso atsargų, apie 30 procentų pasaulio mineralinių išteklių, 12 procentų pasaulio naftos ir 8 procentai pasaulio gamtinių dujų atsargų.**

²³ Walter, J. (2023 m. lapkričio 6 d.) Europe: Is compulsory military service coming back? Prieiga per internetą: <https://www.dw.com/en/europe-is-compulsory-military-service-coming-back/a-65880469>

²⁴ France overtakes Russia as world's No. 2 arms exporter. (2024 m. kovo 11 d.). Prieiga per internetą: <https://www.politico.eu/article/france-overtake-russia-world-weapons-exporter/>

²⁵ Defence industries and technologies. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/economic-diplomacy-foreign-trade/supporting-french-businesses-abroad/strategic-sector-support/defence-industries-and/>

²⁶ Bezat, J-M. (2024 m. balandžio 20 d.). How the French arms industry is scaling up. Prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/en/economy/article/2024/04/20/how-the-french-arms-industry-is-scaling-up_6668967_19.html

²⁷ Ruitenber, R. (2024 m. kovo 27 d.). France threatens to strong-arm industry to boost missile output. Prieiga per internetą: <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/03/27/france-threatens-to-strong-arm-industry-to-boost-missile-output/>

²⁸ We took a deep dive into the Nobel Prize archive to see how Africa is represented. (2021 m. spalio 15 d.). Prieiga per internetą: <http://www.africanfilter.org/how-africa-is-represented-in-the-nobel-prize-archive>

²⁹ Etogho, E., Eben, S., Dalton, A. (2023 m. vasario 5 d.). French Neocolonialism in Africa: Historical Overview and Summary of Current Events. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1111/ajes.12493>

Šiandien elektronikos gamybai naudojami įvairūs cheminiai elementai – nuo aliuminio bei cinko iki vadinamųjų retųjų žemės metalų. 2021 m. visame pasaulyje buvo parduota apie 1,5 mlrd. išmaniųjų telefonų (palyginimui – 2007 m. parduota 122 mln. vienetų). 2020 m. duomenimis, beveik keturi iš penkių Žemės gyventojų (78 proc.) turi išmaniųjų telefoną.

Litis ir kobaltas yra vieni iš pagrindinių metalų, naudojamų įvairių baterijų gamybai. 2019 m. apie 63 proc. pasaulio kobalto produkcijos buvo pagaminta Kongo Demokratinėje Respublikoje (KDR, sostinė Kinšasa). Kitas svarbus elementas, naudojamas elektroninės įrangos gamyboje – tantalas. Kondensatoriai su tantalu montuojami mobiliuosiuose telefonuose, nešiojamuose kompiuteriuose ir įvairioje buitinėje elektronikoje. KDR ir Ruanda yra didžiausios tantalio gamintojos pasaulyje, šios šalys kartu gamina pusę viso pasaulio tantalio³⁰.

Net devynios iš dvidešimties greičiausiai augančių pasaulio ekonomikų 2024 m. yra Afrikoje: Beninas, Džibutis, Etiopija, Gambija, Dramblio Kaulo Krantas, Libija, Nigeris, Ruanda, Senegalas³¹.

Apibendrinant šiuos glaustus duomenis, verta pabrėžti, kad įprasta viešosios opinijos nuomonė apie Afriką, kaip apie kultūriškai, politiškai, ekonomiškai atsilikusį kontinentą, nėra adekvati.

4. Ilgalaikė Prancūzijos politika Afrikoje

Šiame skyriuje apžvelgiama tęstinė Prancūzijos politika Afrikoje, istoriškai susijusi su geopolitiniais ir ekonominiais Prancūzijos interesais.

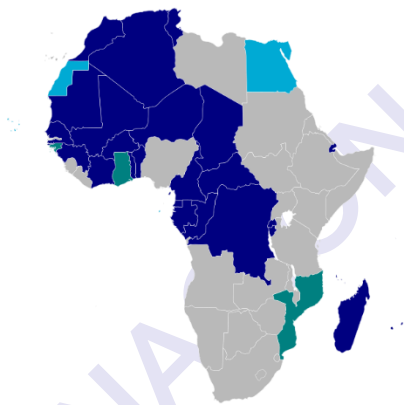
Afrikoje valdžiusi nemažą kolonijinę imperiją, Prancūzija po Antrojo pasaulinio karo buvo priversta kelis kartus keisti politiką Afrikos valstybių atžvilgiu³². Pokolonijinė Prancūzijos įtakos sistema vadinama „**Fransafrika**“ (pranc. *la Françafrique*), ji šiuo metu apima 23 valstybes, nors „Fransafrikos“ **sąvokos Prancūzijos valstybės atstovai nebevartoja** – su terminu dar 2012 m. viešai atsiveikino prezidentas François Hollande'as³³, tačiau „**Fransafrika**“ ir toliau vartojama žiniasklaidoje ir analitiniuose darbuose.

Dauguma savarankiškų Afrikos valstybių atsirado antroje XX a. pusėje. Pvz., vien 1960 m. nepriklausomų Afrikos valstybių pagausėjo nuo 9 iki 26. Anksčiau jos buvo Jungtinės Karalystės, Belgijos, Prancūzijos kolonijos.

Prancūzija 1958 m. įkūrė Prancūzijos Sandraugą (pranc. *Communauté française*) – buvusi kolonijinė imperija įgavo federacijos pavidalą. 1959 m. Prancūzija paskelbė, kad visos narės gali tapti nepriklausomos, jeigu tokia jų valia. Vien 1960 m. iš Prancūzijos Sandraugos išstojo (dabartiniai pavadinimai): Kamerūnas, Togas, Malis, Senegalas, Madagaskaras, Beninas, Nigeris, Burkina Fosas, Dramblio Kaulo Krantas, Čadas, Centrinės Afrikos Respublika, Kongas-Brazavilis³⁴, Gabonas, Mauritanija.

Frankofonijos vaidmuo. Greta politinių ir ekonominių faktorių labai svarbus Prancūzijos įtakos svertas yra susijęs su „minkštąja“ galia – prancūzų kalba. 26 Afrikos valstybėse tai yra bendravimo, verslo, švietimo kalba. Prancūzų kalba yra vienintelė oficiali kalba 10 valstybių: Benine, Gabone, Gvinėjoje, Konge-Brazavilyje, Kongo Demokratinėje Respublikoje, Dramblio Kaulo Krante, Nigeryje, Senegale, Toge.

3 žemėlapis. Prancūzakalbės Afrikos šalys.
© (duomenys, grafika) „Wikimedia Commons“

³⁰ Mapping Africa's natural resources. (2022 m. vasario 15 d.). Prieiga per internetą: <https://www.aljazeera.com/news/2018/2/20/mapping-africas-natural-resources>

³¹ 9 of the 20 Fastest-Growing Economies Worldwide in 2024 Will Be in Africa. (2024 m. gegužės 6 d.). Prieiga per internetą: <https://carnegieendowment.org/carnegie-africa-program-newsletter/9-of-the-20-fastest-growing-economies-worldwide-in-2024-will-be-in-africa?lang=en>

³² Etogho, E., Eben, S., Dalton, A. (2023 m. vasario 5 d.). French Neocolonialism in Africa: Historical Overview and Summary of Current Events. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1111/ajes.12493>

³³ Hollande hails 'new chapter' between France and Africa. (2012 m. spalio 12 d.). Prieiga per internetą: <https://www.france24.com/en/20121012-hollande-senegal-speech-new-story-france-africa-end-francafrique-dakar-sarkozy>

³⁴ Oficialus pavadinimas – Kongo Respublika, sostinė Brazavilis. Pavadinimas Kongas-Brazavilis vartojamas siekiant atskirti šią šalį nuo Kongo Demokratinės Respublikos, kurios sostinė Kinšasa.

Tamsiai mėlyna - prancūzakalbės šaly.

Žydra - šaly, kuriose prancūzų kalba plačiai vartojama (pvz., XIX a. Egipte prancūzų kalba buvo elito bendravimo kalba).

Žalia - neprancūzakalbės šaly, prisijungusios prie Tarptautinės frankofonijos organizacijos (pranc. *Organisation internationale de la Francophonie, OIF*).

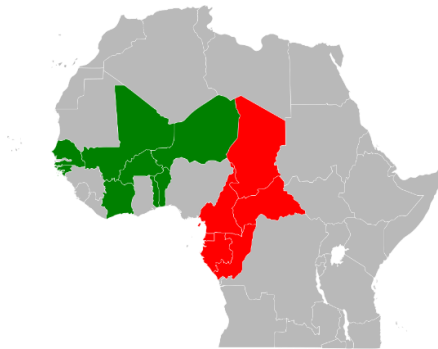
Prancūzijos „minkštoji“ galia šiuo metu patiria trikdžių dėl blogėjančių Prancūzijos santykių su kai kuriomis Afrikos valstybėmis. 2023 metų rugsėjo mėnesį Prancūzija paskelbė, kad daugiau nebeišduos naujų vizų studentams, atvykstantiems iš Malio, Nigerio ir Burkina Faso. 2022 m. iš minėtų šalių į Prancūziją atvyko apie 6 tūkst. studentų.

Prancūzijos įtaka buvusiose kolonijose daugiausia reiškiasi kaip ekonominė ir politinė galia (XX a. antroje pusėje prancūzų įtaka išplito ir į buvusias kitų šalių kolonijas: Angolą, Pusiaujo Gvinėją, Bisau Gvinėją).

Prancūzija naudojasi prieiga prie gamtos išteklių bei vienpusiškai naudingomis prekybos sutartimis. Pagrindinis Prancūzijos interesų įtvirtinimo „Fransafrikoje“ instrumentas vis dar yra bendra su Prancūzija pinigų politika ir valiuta - vadinamasis **CFA frankas**, kuris šiuo metu susietas su euru.

4 žemėlapis. CFA franko zona.

© (duomenys, grafika) „Wikimedia Commons“³⁵

Žalia - Vakarų Afrikos CFA frankas.

Raudona - Centrinės Afrikos CFA frankas.

CFA franką naudoja 14 šalių: 12-a anksčiau Prancūzijos valdytų Afrikos valstybių, taip pat Bisau Gvinėja (buvusi Portugalijos kolonija) ir Pusiaujo Gvinėja (buvusi Ispanijos kolonija). Faktiškai CFA franku vadinamos dvi abipusiai konvertuojamos valiutos, istoriškai susietos su Prancūzijos franku, paskui su euru: **Vakarų Afrikos CFA frankas** ir **Centrinės Afrikos CFA frankas**³⁶.

Nuo 2019 m. ėmė rasti iniciatyvų CFA franko zoną reformuoti³⁷. Pasiūlyta įvesti naują piniginių vienetą **eco** keliose Vakarų Afrikos valstybių ekonominės bendrijos (angl. *Economic Community of West African States, ECOWAS*) šalyse. **Eco** įvedimas numatytas 2027 m., tačiau apie projekto įgyvendinimo eigą pastaruoju metu tylima³⁸.

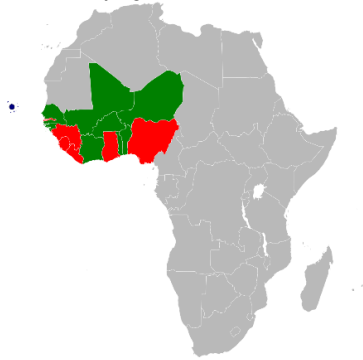
³⁵ CFA franc. (n. d.). Prieiga per internetą: https://en.wikipedia.org/wiki/CFA_franc#/media/File:CFA_Franc_map.svg

³⁶ CFA frankas (n. d.) Afrikos finansinei sandraugai priklausančių Vakarų ir Centrinės Afrikos 14 šalių bendras piniginių vienetų. Franką leidžia 2 regioniniai emisijos bankai. Vakarų Afrikos ekonominei ir pinigų sąjungai priklausančių šalių (Benino, Bisau Gvinėjos, Burkina Faso, Dramblio Kaulo Kranto, Malio, Nigerio, Senegalo ir Togo) Vakarų Afrikos valstybių centrinio banko leidžiamas frankas, vadinamas Afrikos finansinės sandraugos franku (pranc. *franc de la Communauté Financière de l'Afrique*), Centrinės Afrikos muitų ir ekonominei sąjungai priklausančių šalių (Centrinės Afrikos Respublikos, Čado, Gabono, Kamerūno, Kongo ir Pusiaujo Gvinėjos) Centrinės Afrikos valstybių banko frankas - Centrinės Afrikos finansinio bendradarbiavimo franku (pranc. *franc de la Coopération Financière en Afrique Centrale*).

Frankas buvo susietas su Prancūzijos franku, nuo 1999 - su euru. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/frankas-5/>

³⁷ King, I. (2022 m. kovo 18 d.). True Sovereignty? The CFA Franc and French Influence in West and Central Africa. Prieiga per internetą: <https://hir.harvard.edu/true-sovereignty-the-cfa-franc-and-french-influence-in-west-and-central-africa/>

³⁸ Brouck, T. (2024 m. balandžio 23 d.). 'Nobody is talking about the eco anymore': Is the ECOWAS currency dead? Prieiga per internetą: <https://www.theafricareport.com/344889/nobody-is-talking-about-the-eco-anymore-is-the-ecowas-currency-dead/>

Žalia – Vakarų Afrikos CFA franko zonos šalys.
Raudona – prie eco ketinančios prisijungti valstybės.

Nuo Antrojo pasaulinio karo laikų beveik iki šiol Prancūzijos importo į CFA zoną kainos buvo didesnės už pasaulines, o eksportas į Prancūziją pigesnis. Manoma, kad tokie santykiai ženkliai prisidėjo prie Prancūzijos ekonominio atkūrimo po Antrojo pasaulinio karo.

Apibendrinant galima pažymėti, kad Prancūzija po Antrojo pasaulinio karo palaikė savo įtakos sistemą, vadinamąją „Fransafriką“, kuri davė ir duoda Prancūzijai ekonominės bei politinės naudos. **Tiek dėl vidinės politinės raidos, tiek dėl išorinio veikimo ši sistema keičiasi Prancūzijos nenaudai.**

5. Prancūzijos „kietoji“ galia Afrikoje

Su daugeliu Afrikos valstybių Prancūzija yra sudariusi karinio bendradarbiavimo ir gynybos sutartis. **Prancūzija palaiko jai palankias vyriausybes ir prisideda prie konfliktų sprendimo.** Tačiau pasipriešinimas prancūzų dominavimui „Fransafrikoje“ pastaraisiais metais labai sustiprėjo³⁹. Pvz., 2014 m. Prancūzijos iniciatyva kovai su islamistais buvo įsteigta grupė *G5 Sahel*. Ją sudarė Čadas, Burkina Faso, Malis, Mauritanija, Nigeris. Daliai narių pasitraukus grupėje liko tik Čadas ir Mauritanija. Kelios Vakarų Afrikos vyriausybės dabar atvirai maištauja: tarkime, po karinių perversmų 2020–2022 m. Malyje, Burkina Faso, Nigerijoje šių šalių vyriausybės – ne be Rusijos įtakos – demonstratyviai silpnina ryšius su Prancūzija.

Demokratijos indekso duomenimis, 2021 m. 10 iš 25 pasaulio labiausiai autoritarinių režimų yra būtent „Fransafrikos“ zonoje. Afrika istoriškai pasaulyje pirmauja pagal XX a. antroje pusėje pavykusių ir nepavykusių perversmų skaičių. Apskritai iš 492 perversmų ar jų bandymų, kurie vyko pasaulyje nuo 1950 m., Afrikai tenka 220 įvykių⁴⁰.

2020–2024 m. situaciją būtų galima glaustai apibūdinti taip: Prancūzija susilpnino savo karinius įsipareigojimus Afrikos šalims, ir tai privedė prie to, kad vakuumą užpildė vietinės karinės chuntos, samdiniai iš Rusijos ir JAV valstybinė administracija⁴¹.

Afrikos reikalais domisi ir Lietuvos žinybos. Lietuvos Valstybės saugumo departamentas pateikė glaustą pastarųjų metų įvykių Sahelyje apžvalgą⁴².

Glaustai apie įvykių Sahelyje pasekmes:

- 2020 m. Malyje įvyko perversmas, 2022 m. rugpjūčio mėnesį iš Malio išvesta prancūzų kariuomenė. 2023 m. kovo mėnesį šalyje uždrausta veikti Prancūzijos žiniasklaidai. Malyje šiuo metu veikia „Wagner“ grupė.
- 2023 m. vasario mėnesį prancūzų kariai pasitraukė iš Burkina Faso, kurio Vyriausybė šiuo metu siekia megzti glaudesnius ryšius su Rusija.
- 2023 m. liepos mėnesį įvyko perversmas Nigerijoje. Tos šalies vadovybės apsaugą perėmė „Wagner“ grupė. Vakarų Afrikos ekonominės sandraugos (ECOWAS) šalys pareiškė, kad karine jėga į valdžią ketina grąžinti teisėtą Nigerio vadovybę. Prancūzija pritarė tokiai galimai intervencijai, tačiau jokio karinio įsikišimo kol kas neįvyko – nei iš Prancūzijos, nei iš Afrikos šalių pusės. Juolab kad Vokietija ir JAV pasiuntė signalų, kad ketina bendradarbiauti su nauja karine Nigerio valdžia⁴³.

³⁹ Giles, Ch., Goodman, J. (2019 m. sausio 25 d.). African migration: Is the CFA franc forcing people to leave? Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/world-africa-46960532>

⁴⁰ Duzor, M., Williamson, B. (2023 m. spalio 3 d.). Prieiga per internetą: <https://projects.voanews.com/african-coups/>

⁴¹ Burja, S. (2023 m. vasario 8 d.). How French Pullback Led to a Wave of Coups in Africa. Prieiga per internetą:

<https://brief.bismarckanalysis.com/p/how-french-pullback-led-to-a-wave>

⁴² Africa: coups, insecurity and declining Western influence in the Sahel. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.vsd.lt/en/reports/crisis-regions/africa-coups-insecurity-and-declining-western-influence-in-the-sahel/>

⁴³ Lawal, Sh. (2023 m. gruodžio 31 d.). Au revoir, Sahel: Did 2023 crush France's influence in Africa? Prieiga per internetą: <https://www.aljazeera.com/news/2023/12/31/au-revoir-sahel-did-2023-crush-frances-influence-in-africa>

Nigerio atvejis vertas detalesnio nušvietimo, visų pirma, dėl šalies gamtinių išteklių ir strateginės pozicijos Sahelyje.

Prancūzijai, kurioje 62,2 proc. elektros gaminama atominėse jėgainėse (2022 m.), apsimoka uraną importuoti iš Nigerio. Per pastarąjį dešimtmetį Prancūzija įvežė 88,2 tūkst. urano žaliavos, kurios didžiausi tiekėjai pasiskirstė taip:

- Kazachstanas - 27 proc.,
- Nigeris - 20 proc.,
- Uzbekistanas - 19 proc.⁴⁴.

Apskaičiuota, kad apie 8 mln. Prancūzijos elektros vartotojų priklauso nuo Nigerio urano⁴⁵.

JAV analitinės įstaigos *Stratfort* tyrėjas Ronanas Wordsworthas atkreipia dėmesį į Nigerio geopolitinę reikšmę:

Sahelis ilgą laiką buvo pasaulinio terorizmo židinys. Per vadinamąjį karą prieš terorizmą jis buvo įvardytas kaip grėsmė Afrikos, JAV ir Europos saugumui, nes gali skatinti ekstremizmą ir legaliais migracijos kanalais į Europą perkelti ekstremistus. Nenuostabu, kad Briuselis ir Vašingtonas Sahelyje išleido šimtus milijonų dolerių, o Nigeris gavo didelę to dalį. Regiono svarbą liudija faktas, kad Rusija dabar skverbiasi į Sahelį su savo ištekliais ir samdiniams⁴⁶.

Pasak analitiko, būtent dėl Rusijos skverbimosi JAV pradėjo derybas su Nigerio chunta dėl galimybės išsaugoti šalyje JAV karinę bazę, iš kurios buvo vykdomos antiteroristinės operacijos, pasitelkiant ir bepiločius orlaivius (dronus). Kita JAV interesų priežastis – urano žaliava, kurią Nigerio valstybinė administracija, nepaisant JAV pasipriešinimo, jau tiekia Iranui.

Šiuo metu tarp Kinijos ir Afrikos valstybių sudaryta daug ekonominių sutarčių⁴⁷. Pavyzdžiui, Nigerijoje Kinija pradeda modernizuoti geležinkelių sistemą. Nigerija neturi pakankamai pinigų statyboms, todėl Kinija suteikė jai daug paskolų su mažomis palūkanomis (tačiau net ir tokiais sąlygomis Kinijai verta investuoti į Afriką). Siekdama Afrikos uostų kontrolės, Kinija nustato dideles palūkanas už paskolas, taip pat padeda juos statyti, pasitelkusi Kinijos įmones. Vėliau įsiskolinusiai šaliai leidžiama pasirinkti: Kinija siūlo nurašyti paskolą už teisę keletą dešimtmečių naudotis uostu kaip savo.

2007–2020 m. Kinija į Afrikos infrastruktūrą investavo 23 mlrd. dolerių, o visas likęs pasaulis investavo tik 9,1 mlrd. dolerių. Siekdama užpildyti Vakarų paliktą spragą, ES nusprendė iki 2027 m. mobilizuoti 300 mlrd. eurų infrastruktūros projektams visame pasaulyje. Afrikoje norima investuoti 150 mlrd. eurų. Žemyne yra daugiau nei 10 tūkst. Kinijos įmonių, kurios savarankiškai plečiasi. Tai nuima dalį „afrikietiškos naštos“ nuo Kinijos Vyriausybės pečių.

„Fransafrikos“ sistemos silpimas gali pažeisti Prancūzijos apsirūpinimą strateginiais ištekliais (Nigerio pavyzdys). Lyginant Prancūzijos ir, pvz., į Afriką dinamiškai besiskverbiančios Kinijos strategijas, galima teigti, kad prancūzai taiko neokolonijinių įrankių spektrą (politinę, karinę įtaką, pinigų politiką), **Kinijos skverbties būdas yra kitoks**. Kinija nerodo noro kovoti su terorizmu ar stabilizuoti vietinius režimus, bet pasitelkia pinigus.

6. Ypatingas atvejis: Naujoji Kaledonija

2024 m. viduryje žiniasklaidoje imta kalbėti apie Prancūzijos užjūrio teritoriją Naująją Kaledoniją (pranc. *Nouvelle-Calédonie*). Ji nutolusi nuo metropolijos maždaug 16,5 tūkst. km ir yra už 1300 km nuo Australijos.

Naujosios Kaledonijos svarbą strateginių resursų žemėlapyje pagrindžia faktas, **kad salyne išgaunamas pasaulyje ketvirtas pagal dydį nikelio rūdos kiekis**. 2021 m. ten buvo išgauta 190 tūkst. tonų nikelio. Daugiau pagamino tik Indonezija, Filipinai ir Rusija⁴⁸.

⁴⁴ Maad, A. (2023 m. rugpjūčio 7 d.). How dependent is France on Niger's uranium? Prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/en/les-decodeurs/article/2023/08/04/how-dependent-is-france-on-niger-s-uranium_6080772_8.html

⁴⁵ France secretly owns 14 countries. (2023 m.). Prieiga per internetą: https://youtu.be/_u1Pjce4Lg?si=zBhwE-8va0_IRF_j

⁴⁶ Wordsworth, R. (2024 m. gegužės 29 d.). Russian Strategy in the Sahel. Prieiga per internetą: <https://geopoliticalfutures.com/russian-strategy-in-the-sahel/>

⁴⁷ Hadju, J. (2023 m. spalio 27 d.). Russia and China in Africa. Prieiga per internetą: <https://warsawinstitute.org/russia-and-china-in-africa/>

⁴⁸ Top 10 nickel-producing countries in 2023 (n. d.) Prieiga per internetą: https://mine.nridigital.com/mine_apr24/top-10-nickel-producing-countries-2023

Naujoji Kaledonija - salų grupė, esanti pietvakarių Ramiajame vandenyne, *sui generis* Prancūzijos užjūrio bendrija. Ji susideda iš Didžiosios salos (Grande Terre) ir grupės mažesnių salų, įskaitant lūtikimybės salas. Salos užima apie 19 060 km² plotą. Salyne yra 268 767 gyventojai (2014 m. surašymo duomenys); apie 44 % melaneziečiai (kanakai), apie 36 % prancūzai, yra polineziečių, javiečių. Pagrindinė valiuta yra CFP frankas - Ramiojo vandenyno prancūzų bendruomenių frankas (pranc. *franc des collectivités françaises du Pacifique*). Tai valiuta, naudojama Prancūzijos valdose Okeanijoje: Prancūzijos Polinezijoje, Naujojoje Kaledonijoje ir Volio ir Futunos salose. Naujoji Kaledonija nėra ES dalis⁴⁹.

2024 m. gegužės mėnesio antroje pusėje Prancūzija salyne įvedė nepaprastąją padėtį. Priežastis - smurto protrūkiai, keli žuvusieji, šimtai sužeistųjų. Riaušės kilo dėl ketinimų keisti rinkimų įstatymą, siūlyta, kad balso teisę vietos rinkimuose gautų 10 metų Naujojoje Kaledonijoje išgyvenę žmonės, o ne vien gyvenantieji nuo 1998 m. Po Antrojo pasaulinio karo balso teisę turi pilietybę turintys čiabuviai kanakai, šiuo metu sudarantys 40 proc. iš maždaug 270 tūkst. teritorijos gyventojų. Nors kanakai siekia nepriklausomybę, jų balsų nepakopė referendumuose, kurie vyko atitinkamai 2018, 2020 ir 2021 m.⁵⁰

Naujosios Kaledonijos nepriklausomybę propaguojantis judėjimas sulaukė ir netikėto sąjungininko - Azerbaidžano.

Dezinformaciją tiriančios Prancūzijos žinybos „Vigilance“ teigimu, būtent Azerbaidžano socialinių tinklų paskyrose, susijusiose su šalies valdančiąja partija, buvo platinami fotografijų montažai, skleidžiantys melagingą informaciją apie Prancūzijos pajėgų smurtą Naujojoje Kaledonijoje⁵¹. Pasak žurnalo „Politico“, buvęs Naujosios Kaledonijos Vyriausybės vadovas Philippe'as Gomesas apkaltino Azerbaidžaną aktyviu Prancūzijos užjūrio valdos nepriklausomybės šalininkų finansavimu. Panašius kaltinimus pareiškė ir Prancūzijos vidaus reikalų ministras Geraldas Darmaninas⁵². Nors Azerbaidžanas kaltinimus neigia, būtent čia 2023 m. įsisteigė ir būstinę turi vadinamoji Baku iniciatyvos grupė (angl. *Baku Initiative Group*). 2023 metų spalio mėnesį ji surengė tarptautinę konferenciją, skirtą dekolonizacijai, dalyvaujant Prancūzijai priklausančios Korsikos ir Naujosios Kaledonijos separatistų atstovams⁵³.

Azerbaidžano palankumo Prancūzijos valdomų teritorijų separatistams aiškinimui nereikia ypatingų sąmokslų teorijų. Armėnijos ir Azerbaidžano konflikte Prancūzija nedviprasmiškai palaiko Armėniją ir kritikuoja Azerbaidžaną⁵⁴. Prancūzija su Armėnija yra sudarę gynybos sutartį. Prancūzijos pareigūnai Azerbaidžaną yra pavadinę „diktatūra“⁵⁵. Prancūzijos proarmėniška pozicija yra pakankamas pagrindas, kad Azerbaidžanas ieškotų būdų, kaip Prancūzijai sukelti kuo daugiau nemalonumų.

Apibendrinant verta atkreipti dėmesį į situaciją, kai konfliktą su kaimynine Armėnija turintis Azerbaidžanas pasinaudoja armėnų sąjungininkės Prancūzijos problema, kurią kelia jos užjūrio teritorijų separatizmas.

⁴⁹ Overseas Countries and Territories (n. d.) Prieiga per internetą: https://international-partnerships.ec.europa.eu/countries/overseas-countries-and-territories_en

⁵⁰ Ehl, D. (2024 m. gegužės 18 d.). What does New Caledonia mean to France? Prieiga per internetą: <https://www.dw.com/en/what-does-new-caledonia-mean-to-france/a-69118243>

⁵¹ France accuses Azerbaijan of meddling in New Caledonia with social media campaign. (2024 m. gegužės 17 d.). <https://www.reuters.com/world/europe/france-accuses-azerbaijan-meddling-new-caledonia-with-social-media-campaign-2024-05-17/>

⁵² Ehl, D. (2024 m. gegužės 18 d.). What does New Caledonia mean to France? Prieiga per internetą: <https://www.dw.com/en/what-does-new-caledonia-mean-to-france/a-69118243>

⁵³ In Baku, an international conference titled “Neocolonialism: Violation of Human Rights and Injustice” will take place. (2023 m. spalio 19 d.) Prieiga per internetą: <https://aze.media/in-baku-an-international-conference-titled-neocolonialism-violation-of-human-rights-and-injustice-will-take-place/>

⁵⁴ Armenia-Azerbaijan: Macron stirring things up in the Caucasus. (2024 m. kovo 6 d.). Prieiga per internetą: <https://eurasianet.org/armenia-azerbaijan-macron-stirring-things-up-in-the-caucasus>

⁵⁵ How is Azerbaijan involved with France and New Caledonia? (2024 m. gegužės 19 d.) Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/europe/2024/05/19/how-is-azerbaijan-involved-with-france-and-new-caledonia>

7. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Prancūzija yra bene vienintelė Europoje karinė galybė, gebanti apsirūpinti visu ginklų spektru, taip pat savarankiškai apsiginti, įskaitant ir branduolinį atsaką. Prancūzijos pajėgumai sudaro 25 proc. Europos ginklų pramonės.

Branduolinės pajėgos leidžia Prancūzijai sąjungininkėms bent jau hipotetiškai siūlyti branduolinės apsaugos „skėtį“. Prancūzijos karinė doktrina griežtai riboja branduolinio ginklo naudojimą saviginos būtinybe. Minimalaus atgrasymo politikos esmė yra grasinimas padaryti „nepriimtina žala“ prieš valstybę. Prancūzijos branduoliniai ginklai yra nutaikyti ne prieš potencialaus priešą branduolines pajėgas, o prieš jos „politinius, ekonominius ir karinius centrus“.

Prancūzija turi nemenkų politinių ir ekonominių interesų Afrikoje. Ekonominiai ryšiai su Afrika skatino Prancūzijos atsigavimą po Antrojo pasaulinio karo.

Prancūzijos įtaka Afrikoje, realizuojama tiek „minkštąja“ galia (frankofonija, švietimas), tiek „kietąja“ galia (valiutų sistema, kiti ekonominiai svertai, karinis bendradarbiavimas) Kinijai ir Rusijai skverbiantis į Prancūzijos paliktą vakuumą, šiuo metu transformuojasi. **Agresyvi Rusijos parama antiprancūziškiems Afrikos režimams yra viena iš Rusijos ir Prancūzijos konfrontacijos priežasčių.** Lyginant Prancūzijos ir į Afriką dinamiškai besiskverbiančios Kinijos strategijas, galima teigti, kad prancūzai taiko neokolonijinių įrankių spektrą (politinę, karinę įtaką, pinigų politiką), tuo pat metu Kinijos skverbties būdas yra kitoks. Kinija nerodo noro kovoti su terorizmu ar stabilizuoti vietinius režimus, bet pasitelkia pinigus. Būtina pabrėžti, kad įprasta viešosios opinijos nuomonė apie Afriką, kaip apie kultūriškai, politiškai, ekonomiškai atsilikusį kontinentą, šiuo metu nėra adekvati.

„Fransafrikos“ sistemos silpimas gali pažeisti Prancūzijos apsirūpinimą strateginiais ištekliais (Nigerio pavyzdys). Tokiomis aplinkybėmis atkreiptinas dėmesys į prezidento Chiraco dar 2006 m. išsakytą teiginį, kad gyvybiškai svarbūs Prancūzijos interesai apima „strateginį apsirūpinimą“. Pasak jo, net grasinimai ar šantažas, pažeidžiantys tokius interesus, gali pareikalauti Paryžiaus branduolinio atsako.

Savotišku šantažu, nors ir nekeliančiu branduolinio atsako grėsmės, galima laikyti Azerbaidžano paramą Prancūzijai priklausančios Naujosios Kaledonijos separatistams.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje.

Apžvalgoje nušviestas platus Prancūzijos tarptautinio politinio veikimo spektras būdingas ne regioninei, o pasaulinei galybei, nors Prancūzijos potencialas menkesnis už JAV.

Vertinant Prancūzijos karinį ir politinį potencialą bei šalies diplomatinės pastangas, Lietuvos valstybinei administracijai būtina:

- aktyviai stebėti Prancūzijos inicijuotas diskusijas dėl bendro visai Europai branduolinio skydo;
- parengti Lietuvos poziciją keičiamos ES saugumo konfigūracijos atžvilgiu, turint omenyje ir galimus JAV įsipareigojimų pasikeitimus;
- įvertinti Lietuvos apsirūpinimą šalies gyvavimui būtinais resursais ir galimas grėsmes tokiam apsirūpinimui.